

Т. М. Ямненко,

доктор юридичних наук, доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9040-2358>**Р. М. Овчінніков,**

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СПОСОБІВ І ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ В УКРАЇНІ

Національний авіаційний університет

проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна

E-mails: tetiana.yamnenko@npp.nau.edu.ua, 3921122@stud.nau.edu.ua

Мета: дослідити основні способи та засоби захисту прав пацієнтів. **Методи дослідження:** загальнофілософські, загальнонаукові та спеціально-юридичні методи, зокрема діалектичний метод, метод аналізу, системно-функціональний метод, формально-логічний метод, герменевтичний метод. **Результати:** узагальнені основні способи та засоби захисту прав пацієнтів в Україні. **Обговорення:** встановлено, що забезпечення прав та свобод людини, її честі та гідності є головними чинниками становлення та розвитку суспільства. Так, в умовах демократизації українського суспільства особливої гостроти набуває питання забезпечення та захисту прав пацієнтів. З'ясовано поняття пацієнта та його правовий статус; охарактеризовано права пацієнта в Україні; розглянуто основні способи та засоби захисту їх прав. Проте питання стосовно їх фактичного забезпечення та додержання є одним із найбільш проблемних та потребує негайного вирішення через вдосконалення існуючих та запровадження нових механізмів їх захисту, спроможних швидко та ефективно розв'язувати важливі правові проблеми пацієнтів, спричинені незнанням, недодержанням, невиконанням чи прямим порушенням особами, які надають медичну допомогу, встановлених державою правових приписів, розрахованих на захист прав пацієнтів.

Ключові слова: пацієнт; права пацієнта; системи охорони здоров'я; захист прав пацієнта; адміністративний; судовий; альтернативний.

Постановка проблеми та її актуальність. Забезпечення прав та свобод людини, її честі та гідності є головними чинниками становлення та розвитку суспільства. Так, в умовах демократизації українського суспільства особливої гостроти набуває питання забезпечення та захисту прав, свобод та законних інтересів громадян. А одним із основних немайнових прав особи є право на здоров'я.

Сьогодні Україна вступає в період створення нової системи охорони здоров'я – системи, що ґрунтується на потребах населення, тобто сформованої на пацієнта, на повагу до його прав, реалізацію основних положень захисту.

Проголошення Конституцією України людини, її життя, честі та гідності, недоторканності та безпеки найвищою соціальною цінністю обумовлює обов'язок держави не лише гарантувати, а й реально забезпечувати невід'ємні та непорушні права громадян на охорону здоров'я.

Сучасне діюче законодавство України у сфері охорони здоров'я визначає одним із найважливіших напрямів діяльності держави гарантування прав пацієнтів, проте питання стосовно їх фактичного забезпечення та додержання являється одним із найбільш проблемних та потребує негайного вирішення через вдосконалення існуючих та запровадження нових механізмів їх

захисту, спроможних швидко та ефективно розв'язувати важливі правові проблеми пацієнтів, спричинені незнанням, недодержанням, невиконанням чи прямим порушенням особами, які надають медичну допомогу, встановлених державою правових приписів, розрахованих на захист прав пацієнтів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останнім часом зростає зацікавленість науковців до прав пацієнтів та захистом прав їх реалізації. Так, даній проблемі присвятили свої дослідження А. Байда, С. Булеца, В. Галай, Р. Гревцова, О. Піщита, З. Скалецька, Р. Стефанчук, Т. Тихомирова та ін.

Мета статті – охарактеризувати права пацієнта в Україні та дослідити основні способи та засоби захисту їх прав.

Виклад основного матеріалу. Пацієнт як суб'єкт медичних відносин є ключовою фігурою, з якою пов'язані всі інші суб'єкти, які беруть участь в організації, забезпеченні або безпосередньому наданні медичної допомоги.

Виходячи з цього, пацієнт – це не просто суб'єкт (особа), якому надається, або той, хто отримує медичну допомогу та медичні послуги і результати медичних робіт, це учасник медичних правовідносин, який має спеціальний статус [1, с. 190].

Зауважимо, що в українському законодавстві не визначено зміст понять «пацієнт», «права пацієнта», а лише застосовуються терміни «пацієнт», «хворий» в окремих нормативно-правових актах, які стосуються сфери медичної діяльності. Основними ознаками, які включають в себе зміст поняття «пацієнт» є наступні.

1. Пацієнтом є людина незалежно від віку, статі, расової приналежності, віросповідання, національності, стану здоров'я та інших чинників, яка реалізує своє право на отримання медичної допомоги.

З одного боку, правильніше використовувати термін людина, оскільки, пацієнтом може бути як громадян України, так і негромадян України. З іншого боку, говорячи про суб'єкта правовідносин, правильніше говорити про фізичну особу, а не про людину, оскільки відповідно до ЦК України людина як учасник цивільних відносин вважається фізичною

особою. Лише фізична особа володіє здоров'ям та наділена правом на здоров'я [1, с. 191].

Пацієнт – це фізична особа, яка є стороною правовідносин із приводу надання медичної допомоги. Виходячи з цього, пацієнт – суб'єкт правовідносин із приводу надання медичної допомоги, а об'єкт – життя і здоров'я фізичної особи, процес надання та результат медичної допомоги.

2. На міжнародному рівні визначення поняття «пацієнт» міститься у Принципах захисту осіб з психічними захворюваннями та поліпшення психіатричної допомоги, які були затверджені Резолюцією 46/119 ООН 18 грудня 1992 р. за доповіддю Третього комітету (А/46/721), де пацієнт визначається як людина, яка отримує психіатричну допомогу, а також всі люди, які звертаються до психіатричного закладу [8, с. 87]. Відповідно до Декларації про політику в сфері забезпечення прав пацієнтів в Європі, прийнятої Європейською нарадою з прав пацієнтів в Амстердамі в березні 1994 р., пацієнт – це здоровий чи хворий споживач (споживачі) медичних послуг [1, с. 192].

У статті 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я зазначено, що «пацієнт – фізична особа, яка звернулася за медичною допомогою та/або якій надається така допомога» [2].

Отже, пацієнтом фізична особа стає з того моменту, як вона вступила у правовідносини з будь-яким суб'єктом системи охорони здоров'я незалежно від того, потребує вона такої медичної допомоги чи фактично така допомога їй надається.

Тобто, пацієнт – це той учасник правовідносин, хто потребує, кому надається або той, хто отримує медичну допомогу. Цю ознаку чимало вчених вбачають основною при визначенні дефініції «пацієнт» [1, с. 192].

Таким чином, пацієнтом є суб'єкт, який вступає у певні правовідносини із закладами охорони здоров'я (медичними працівниками) щодо отримання медичної допомоги чи бере участь як досліджуваний при проведенні медико-біологічних експериментів або при клінічних випробуваннях лікарських засобів.

Звідси доцільно систематизувати категорії пацієнтів, а саме:

1) пацієнти як громадяни України, так і негромадяни України, які наділені загальними правами у сфері охорони здоров'я, та які закріплені у Конституції. Зокрема, це такі права, як «право на охорону здоров'я», «право на медичну допомогу» та «право на життя», «достатній життєвий рівень», права, що закріплені на міжнародному рівні;

2) пацієнти, які наділені спеціальними правами та звернулися за медичною допомогою або отримують цю допомогу та медичні послуги в особливих випадках. Такими громадянами є ув'язнені, вагітні та жінки під час проведення штучного запліднення, матері з дитиною, неповнолітні, інваліди, пацієнти, щодо яких застосовується спеціальний вид лікування, наприклад, у разі застосування джерел іонізуючого випромінювання у медичних цілях.

Основними ознаками пацієнта у медичній сфері є:

– звернення не тільки за медичною допомогою (або відвозять до місця лікування);

– може брати участь у медичному експерименті;

– надання примусово медичної допомоги (несвідомо; за рішенням суду);

– пацієнтом може бути лише жива людина;

– пацієнт звертається до суб'єктів медичної діяльності на основі договору або на основі закону (безкоштовно) за рахунок державних коштів;

– надається медична послуга (у лікарській установі або вдома);

– особа повинна вступити у відносини з медичними організаціями, лікарями-підприємцями або іншими медичними робітниками з відповідними правами та обов'язками;

– це винятково людина (фізична особа), оскільки лише людина володіє здоров'ям та має право на охорону;

– особа, яка звернулася за наданням саме медичних послуг;

– пацієнт за договором про надання медичної послуги не може розглядатися відокремлено від виконавця послуг – медичного закладу або безпосередньо лікаря, які повинні мати відповідні

документи, що посвідчують кваліфікацію такого закладу (лікаря), ліцензію на здійснення медичної діяльності (практики) тощо;

– людина (фізична особа) володіє певними правами і обов'язками;

– є учасником правовідносин (носять особистісний (фідуціарний) характер) у наданні медичної послуги через цивільно-правове регулювання;

– надається медична допомога згідно з чинним законодавством;

– фізична особа не обов'язково має якість захворювання;

– пацієнт і хворий не тотожні і різняться за змістом;

– є контрагентом у правових відносинах (юридична особа – заклад охорони здоров'я та фізична особа-підприємець, що надають медичні послуги та виконують необхідні медичні роботи) [3, с. 298].

Таким чином, пацієнт, звертаючись за медичною допомогою або медичними послугами, вступає у правовідносини з медичним закладом. Виходячи з цього, статусу пацієнта автоматично набуває будь-який суб'єкт, що звернувся за медичною допомогою до медичного закладу.

Права пацієнта як один із елементів його правового статусу є правовими можливостями людини і впливають із встановлених законом норм [4, с. 179].

Права пацієнта походять від загальних цивільних, економічних, політичних, соціальних та культурних прав людини, конкретних прав особи, яка шукала та/або отримує таку допомогу. Права пацієнтів включають можливість вчинити певні активні дії або вжити конкретних заходів (профілактичні огляди, щеплення тощо). Право одного суб'єкта використовувати будь-яке суспільне благо завжди відповідає обов'язку іншого суб'єкта вчинити певні дії або утриматися від них. Тому поняття «права пацієнта» включає можливість вимагати від інших суб'єктів вчинити певні дії (надання якісної медичної допомоги у закладах охорони здоров'я, незалежне медичне обстеження) або утриматися від певних дій, таких як особиста цілісність пацієнта, інформованість, згода на медичне втручання, відмо-

ва від медичного втручання. Крім того, поняття «права пацієнта» надає можливість вимагати від держави забезпечення цього права шляхом оскарження незаконних дій, рішень чи бездіяльності посадових та службових осіб медичних установ, відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної неналежним медичним обслуговуванням [5, с. 112].

Таким чином, права пацієнтів в об'єктивному розумінні можуть бути визначені всією сукупністю правових норм, які закріплені в окремих нормативних актах та регулюють відносини у галузі охорони здоров'я та медичної допомоги. Права пацієнтів у суб'єктивному розумінні – це система прав фізичної особи, передбачена та гарантована нормативними актами, яка має реальні правові відносини з медичним закладом, незалежно від форми власності, на основі звернення особи до цього закладу щодо медичної допомоги або участі в експерименті [4, с. 180].

Переходячи до розгляду прав пацієнтів, насамперед зазначимо, що сучасне національне законодавство України характеризується відсутністю єдиного спеціального законодавчого акту, який би врегулював права пацієнтів. Слід зазначити, що найширший перелік прав пацієнтів визначається також Основами законодавства України про охорону здоров'я. До таких прав належать, зокрема:

– право вільного вибору лікаря за ст. 38 Основ, якщо останні можуть запропонувати свої послуги, вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій;

– ст. 39 Основ надає право отримувати достовірну та повну інформацію про стан його здоров'я, включаючи доступ до відповідних медичних документів, що стосуються стану його здоров'я;

– право на інформаційну згоду на використання методів діагностики, профілактики та лікування, право на відмову від лікування [2];

– згідно зі ст. 238 Цивільного кодексу України [6] та ст. 391 Основ [2], фізична особа (пацієнт) має право на таємницю про стан здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагностику, а також інформацію, отриману під час його медичного огляду;

– право пацієнта, який перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я, бути допущеним до іншого медичного персоналу, членів сім'ї, опікуна, піклувальника, нотаріуса та адвоката, а також священнослужителя для здійснення богослужінь та релігійних обрядів;

– право виїзду на лікування за кордон у разі необхідності надання певного виду медичної допомоги пацієнту та неможливості її надання у закладах охорони здоров'я України;

– право на оскарження незаконних рішень та дій працівників закладів охорони здоров'я;

– можливість проведення незалежного медичного огляду у разі незгоди громадянина з висновками державної медичної експертизи, застосування заходів примусового лікування та в інших випадках, коли дії медичних працівників можуть порушити загально визнані права людини та громадянина;

– право на відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю [2].

Беззаперечно, такий список прав пацієнта є лише орієнтовним та таким, що інкорпорує в собі лише основні права особи, яка звернулась до медичного закладу за медичною допомогою. Однак його наявність дає можливість більш чітко усвідомлювати структуру, обсяг та зміст цих прав.

Основні правові механізми, соціальні та економічні засади забезпечення прав громадян на охорону здоров'я та медичну допомогу закріплені Основами законодавства України про охорону здоров'я та нормами Цивільного кодексу України. В той же час, окремими нормами Кримінального кодексу України встановлено відповідальність медичних працівників за неналежне виконання ними професійних обов'язків [7, с. 68].

Захист прав пацієнта може здійснюватися такими способами, як адміністративний, судовий та альтернативний.

Адміністративний спосіб передбачає застосування права на оскарження неправомірних рішень і дій (бездіяльності) працівників, закладів та органів охорони здоров'я до адміністрації відповідних лікувальних закладів; районних відділів та обласних управлінь охорони здоров'я

при місцевих державних адміністраціях; Міністерства охорони здоров'я України.

Судовий захист прав пацієнта є варіантом відновлення порушених прав і законних інтересів за допомогою звернення до судових органів. Такий спосіб вважається найбільш дієвим засобом захисту прав пацієнта при незадоволенні якістю надання медичної допомоги [7, с. 68].

Законодавством передбачені наступні способи судового захисту прав пацієнта:

1) звернення до суду щодо оскарження рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень (адміністративне судочинство);

2) звернення до суду з позовом про захист порушених, оспорюваних прав та інтересів, відшкодування матеріальної і моральної шкоди внаслідок порушення прав пацієнта (цивільне судочинство);

3) порушення кримінальної справи проти особи, яка своїми діями (бездіяльністю) призвела до скоєння злочину проти життя та здоров'я пацієнта і притягнення винної особи до кримінальної відповідальності (кримінальне судочинство) [2].

Але сьогодні важко не лише довести вину медичного закладу у втраті здоров'я пацієнта. Навіть якщо суд приймає позитивне рішення, більшість із них не виконуються, оскільки відповідачами, як правило, є бюджетні установи з чітко визначеними кошторисом та витратами.

Отже, позивачі повинні довести наявність шкоди та оцінити її розмір. Досить часто виникають проблеми з медичними картами, які знаходяться в медичному закладі і при необхідності можуть бути виправлені на власну користь.

З-поміж проблем, які потрібно негайно розв'язувати, – відсутність клінічних протоколів за багатьма хворобами, що дає змогу лікарям по-різному лікувати одне й те саме захворювання. Ще одна проблема – судова експертиза. На сьогодні пацієнт не має можливості звернутися за висновком до іншого компетентного органу, окрім державної судової експертизи. Що стосується індивідуальної відповідальності медичних працівників, то її практично немає, головний лікар не чинить ніякого впливу на своїх

підлеглих у випадку спричинення ними шкоди [7, с. 68].

Альтернативний спосіб захисту прав пацієнтів включає такі варіанти захисту.

1. Звернення пацієнта до недержавних організацій. Як закріплено ст. 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», громадяни мають право на об'єднання в громадські організації з метою сприяння охороні здоров'я [2].

Основними засобами захисту прав пацієнтів громадськими та благодійними організаціями є, зокрема: проведення роз'яснювальної роботи з правових та медичних питань; складання для пацієнта процесуальних документів та листів для звернення до різних інстанцій; здійснення представництва у суді; допомога у проведенні переговорів з представниками різних медичних закладів і організацій тощо.

2. Звернення пацієнта до юридичних клінік вищих навчальних закладів. Діяльність цих утворень, які поширені в Україні, і окремі з них мають програми захисту прав пацієнтів, направлена на надання безкоштовної юридичної допомоги. Особливостями таких послуг є надання їх студентами, які навчаються праву.

3. Звернення пацієнта до медіатора. Надає допомогу пацієнту від спеціаліста-медіатора, який може бути психологом, юристом і який може допомогти пацієнту зустрітися, домовитися з представником медичного закладу, організації з метою досягнення згоди щодо суперечки, не переходячи до адміністративної та судової процедури оскарження.

4. Проведення пацієнтом самостійно переговорів із представниками медичних закладів, організацій, компаній з метою дійти позитивного вирішення питання пацієнта.

Враховуючи відмінності та позитивні риси, притаманні зазначеним способам захисту прав пацієнтів, кожний із них має право на існування. Тож, у кожного пацієнта існує можливість не тільки вибору способу захисту своїх прав, а й більша ймовірність того, що проблему пацієнта буде вирішено [8].

Загалом, сьогодні в Україні створені умови для реалізації пацієнтами як права на медичну допомогу, так і права на оскарження дій медич-

них працівників у разі виникнення юридичного конфлікту, пов'язаного з наданням медичної допомоги. Кожен із методів досудового захисту прав та звернення до суду має свої переваги та недоліки, але слід підкреслити, що у разі виникнення правових колізій у сфері медичної діяльності українські пацієнти сьогодні мають широкий вибір цивілізованих шляхів та засобів відновлення порушених прав [10].

Висновки. Незважаючи на закріплення Конституцією та законами України життя та здоров'я людини найвищою соціальною цінністю, в Україні дотепер не сформовано належних механізмів правозастосування основоположних прав пацієнта, таких як право на доступну, якісну і безпечну медичну допомогу. Недосконалість діючої правової бази у цій сфері, приміром, відсутність спеціального закону, який визначав би механізми реалізації та захисту конституційних прав громадян на охорону здоров'я та медичну допомогу. Тож, дуже важливо також гармонізувати стандарти та механізми забезпечення прав пацієнтів із міжнародними нормативно-правовими актами.

Література

1. Дроздова О. Щодо питання про зміст поняття «пацієнт». *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. 2015. Вип. 19. С. 189-193.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 лист. 1992 р. № 2801-XII. Дата оновлення: 24.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
3. Пасько М.І. Суб'єкт медичної сфери: пацієнт, клієнт, споживач медичних послуг. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 9. С. 295-301.
4. Козаченко Ю.А. Питання систематизації прав пацієнтів. *Адміністративне і фінансове право*. 2014. № 3. С. 177-183.
5. Самілик Л.О. Правовий статус суб'єктів медичного права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 1. С. 111-114.
6. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
7. Яременко Н.В. Механізми забезпечення та захисту прав пацієнтів в Україні. *Медична інфо-*

рматика та інженерія. 2016. № 2. С. 67-69. <https://doi.org/10.11603/mie.1996-1960.2016.2.6486>

8. Сізнцова Ю.Ю. Права пацієнтів та медичних працівників: формування захисту обох сторін. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 2. С. 134-135.

9. Конституція України від 28 чер. 1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

10. Коробцова Н.В. Форми та способи захисту прав пацієнтів в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 5. С. 95-98.

11. Кримінальний кодекс України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

References

1. Drozdova O. Shhodo pytannja pro zmist ponjattja «pacijent». *Visnyk Harkivs'kogo nacional'noho universytetu im. V.N. Karazina*. 2015. Vyp. 19. S. 189-193.
2. Osnovy zakonodavstva Ukrai'ny pro ohoronu zdorov'ja: Zakon Ukrai'ny vid 19 list. 1992 r. № 2801-XII. Data onovlennja: 24.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
3. Pas'ko M.I. Sub'jekt medychnoi' sfery: pacijent, klijent, spozhyvach medychnyh poslug. *Ekonomika i suspil'stvo*. 2017. Vyp. 9. S. 295-301.
4. Kozachenko Ju.A. Pytannja systematyzacii' prav pacijentiv. *Administratyvne i finansove pravo*. 2014. № 3. S. 177-183.
5. Samilyk L.O. Pravovyj status sub'jektiv medychnogo prava. *Porivnjal'no-analitychne pravo*. 2018. № 1. S. 111-114.
6. Cyvil'nyj kodeks Ukrai'ny vid 16 sich. 2003 r. № 435-IV. Data onovlennja: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
7. Jaremenko N.V. Mehanizmy zabezpechennja ta zahystu prav pacijentiv v Ukrai'ni. *Medychna informatyka ta inzhenerija*. 2016. № 2. S. 67-69.
8. Sizincova Ju.Ju. Prava pacijentiv ta medychnyh pracivnykiv: formuvannja zahystu oboh storin. *Porivnjal'no - analitychne pravo*. 2014. № 2. S. 134-135.

9. Konstytucija Ukrai'ny vid 28 cher. 1996 r. № 254k/96-VR. Data onovlennja: 01.01.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>

10. Korobcova N.V. Formy ta sposoby zahystu prav pacijentiv v Ukrai'ni. *Naukovyj visnyk Her-*

sons'kogo derzhavnogo universytetu. 2017. Vyp. 5. S. 95-98.

11. Kryminal'nyj kodeks Ukrai'ny vid 05 kvit. 2001 r. № 2341-III. Data onovlennja: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

T. Yamnenko, R. Ovchinnikov

DIFFERENTIATION OF METHODS AND MEANS OF PROTECTION OF PATIENTS 'RIGHTS IN UKRAINE

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mails: tetiana.yamnenko@npp.nau.edu.ua, 3921122@stud.nau.edu.ua

Purpose: to explore the main ways and means of protecting their rights. **Research methods:** philosophical, general scientific and special legal methods, in particular the dialectical method, the method of analysis, the system-functional method, the formal-logical method, the hermeneutic method. **Results:** the main ways and means of protection of patients' rights in Ukraine are generalized. **Discussion:** it is established that ensuring human rights and freedoms, honor and dignity are the main factors in the formation and development of society. Thus, in the context of democratization of Ukrainian society, the issue of ensuring and protecting the rights, freedoms and legitimate interests of citizens becomes especially acute. And one of the basic non-property rights of a person is the right to health.

Today, Ukraine is entering a period of creating a new health care system - a system based on the needs of the population, ie aimed at the patient, respect for his rights, the implementation of basic protection provisions.

The proclamation by the Constitution of Ukraine of a person, his life, honor and dignity, inviolability and security as the highest social value determines the duty of the state not only to guarantee, but also to actually ensure the inalienable and inviolable rights of citizens to health care.

The concept of the patient and his legal status are clarified; the rights of the patient in Ukraine are characterized. The main ways and means of protecting their rights are considered. However, the issue of their actual provision and compliance is one of the most problematic and requires immediate solution through the improvement of existing and introduction of new mechanisms for their protection, able to quickly and effectively address important legal issues of patients caused by ignorance, non-compliance, non-compliance or direct violation. medical care, state-prescribed legal regulations designed to protect the rights of patients.

Keywords: patient; patient rights; health care systems; patient rights protection; administrative; judicial; alternative.